

MATĚJ BÍLÝ
MARIÁN LÓŽI
JAKUB ŠLOUF

NERVOVÁ VLÁKNA DIKTATURY
REGIONÁLNÍ ELITY A KOMUNIKACE
UVNITŘ KSČ V LETECH 1945–1956

UNIVERZITA KARLOVA
NAKLADATELSTVÍ KAROLINUM

ÚSTAV PRO STUDIUM
TOTALITNÍCH REŽIMŮ

2019

XX. sjezdu KSSS ji v československých podmínkách pouze posílilo. Opuštění vyhrocené rétoriky ve vztahu k mezinárodní situaci a zastavení represí vůči loajálním segmentům společnosti¹³⁶² měly jít ruku v ruce s větší orientací na spotřebu a životní úroveň obyvatelstva a s tím spojeným zlevňováním potravin, zvyšováním mezd a důchodů a omezováním pracovní doby. Nelze přitom opomenout, že již na jaře 1956 si nezanedbatelná část funkcionářů KSČ uvědomovala, že praktická realizace mnohdy pompézních příslibů bude krajně obtížná a nevyhnutelně narazí na hospodářské kapacity země.

→ ku křiž. prázdnin 50/60. l. l.

¹³⁶² Na plénu KV KSČ Olomouc kupříkladu příznačně zaznělo, že boj proti „kultu osobnosti“ nesmí mít pouze podobu obnovení upřímných vztahů mezi komunisty, ale je třeba navázat i důvěryhodnější vztahy s bezpartajními, bez nichž se výstavba socialismu neobejde. Tamtéž, Zápis ze zasedání KV KSČ v Olomouci, které se konalo 27. a 28. dubna 1956. Stejně tak vedoucí tajemník OV KSČ Kolín Josef Machota varoval před iluzí, že v socialismu budou všichni lidé smýšlet stejným způsobem. Důležité podle něj bylo, aby i bezpartajní a politicky pasivní jedinci svou prací přispívali k budování socialismu. SOKA v Kolíně, f. OV KSČ Kolín, inv. č. 8, Zhodnocení konference ved. tajemníkem soudruhem Machotou, nedatováno, zřejmě 18. 3. 1956.

ZÁVĚRY

Regionálně komparativní analýza poskytuje výrazně odlišný pohled na proces nastolení a stabilizaci panství KSČ v letech 1945–1956 než dosavadní historiografie, orientovaná převážně na politické dějiny centrální povahy. Tato kniha zaměřila svoji pozornost na tři klíčové oblasti těchto disproporcí: vývoj složení regionálních stranických elit, proměny forem výkonu panství KSČ v regionech a komunikaci mezi různými úrovněmi a zájmovými skupinami uvnitř strany.

SLOŽENÍ REGIONÁLNÍCH STRANICKÝCH ELIT

Analýza vývoje regionálních elit ukázala, že organizační struktura KSČ vznikala v květnu 1945 dosti živelným způsobem. Zásadní měrou se na tom podílely decentralizované regionální společenské a klientelistické sítě, jejichž vůdčí osobnosti se zprvu rekrutovaly převážně z řad poslední garnitury komunistického odboje, z předválečných funkcionářů navracejících se z koncentračních táborů a z východních i západních exulantů. Společným znakem všech těchto složek bylo to, že legitimizovaly svoje postavení skrze své minulé prvorepublikové či válečné zásluhy a disponovaly v regionech vlastním mocenským zázemím. Mezi jednotlivými skupinami však docházelo k četným konfliktům, během kterých byli postupně zatlačováni veteráni domácího odboje, protože oproti konkurenčním frakcím často postrádali výraznější předválečné politické zkušenosti. Ve většině regionů tak nejvýznamnější funkce v letech 1945–1946 převzali osvědčení předváleční funkcionáři, kteří se těšili důvěře ústředí. Lokální a centrální zájmová uskupení se tak postupně propojovala a KSČ se pozvolna centralizovala. Mnohem rychleji než volené orgány se centralizoval stranický aparát, který se postupně z pomocného technického zázemí transformoval v řídicí páteř celé organizační sítě.

S růstem vlivu aparátu přicházela druhá výrazná vlna personálních změn ve vedení regionů. Původní předválečná autochtonní stranická elita byla od konce roku 1946 postupně nahrazována mladší generací, která svou legitimitu nečerpala ani tak z minulých zásluh, jako spíše z osobních vazeb k nadřazeným orgánům strany, ze svých organizačních schopností a z absolvovaných školení. Tito mladí funkcionáři nepocházeli mnohdy z dělnického

prostředí, nezřídka byli vzdělaní a měli mezinárodní rozhled. Pokoušeli se modernizovat stranu v oblasti ideologie a metod práce. Prosazovali například politiku potírající některé třídní, rasové (a v omezené míře) i národnostní předsudky. Místo osobního přesvědčování na schůzích často dávali přednost administrativním postupům a direktivnímu ukládání úkolů. Byli do svých funkcí vysíláni z jiných regionů, přičemž stranické ústředí často nekladlo zřetel na zájmy stávajících elit v místech, kam je dosazovalo. Nově přichozí proto naráželi na silný odpor lokálních stranických komunit, zejména v tradičním průmyslovém prostředí, které proti nim nezřídka symbolicky i mocensky stavělo místní zasloužilé „staré“ soudruhy. Své postavení v regionech si tak mnohdy museli vydobýt prostřednictvím radikalismu a nepopulárních kádrových opatření. V řadě regionů v důsledku toho vznikla v letech 1947–1948 silná averze členské základny strany proti nové stranické elitě. Únor 1948 navíc výrazně omezil možnosti veřejné kontroly výkonu regionálních funkcí. Společensky izolovaní vedoucí funkcionáři se tudíž mohli uchýlovat k čím dál rozsáhlejšímu potlačování principů vnitrostranické demokracie a v očích velké části straníků se mnohdy chovali jako „lokální diktátoři“.

Toto latentní napětí mezi členskou základnou a regionálními elitami vedlo v letech 1949–1951 k tomu, že se řadoví komunisté na mnoha místech ochotně podíleli na přípravě polických procesů proti regionálním představitelům strany. Vrcholem těchto konfliktů se stala kampaň hledání „vnitřního nepřítel“ na přelomu let 1950/1951, během které byla odvolána z funkcí, nebo dokonce kriminalizována velká část regionálních stranických elit. Samotná kampaň vycházela z mezinárodní situace a byla iniciována stranickým ústředím, které vyzvalo podřízené složky strany k neregulované diskusi a kritice. Členská základna komunistické strany se do kampaně mnohdy zapojila s nadšením. Na pozadí smyšlených obvinění ze špionáže a sabotáže přinášeli řadoví komunisté i nižší funkcionáři proti lokálním reprezentantům KSČ množství opodstatněných výpovědí o jejich despotickém a korupčním jednání. Obzvláště silně se přitom angažovala generace „starých“ funkcionářů strany, odstavená z rozhodujících postů v předchozích letech. Tyto symboly místních komunistických tradic svojí autoritou dodávaly kampani na věrohodnosti. Řada lokálních aktérů z toho důvodu nevnímala politické procesy proti vrcholným funkcionářům jako projev bezpráví, ale naopak jako příslib nadcházející demokratizace vnitrostranického života. Proti této kampani se regionální elity mnohdy nebyly schopny bránit. V diskusích je nezřídka znevýhodňoval třídní či etnický původ, vzdělání i zahraniční konexe. Nemohli se přitom opřít ani o hlavní pilíř své moci, protože ústřední sekretariát, který je do regionů dosadil, se stal obětí těžké kampaně.

Veřejná kriminalizace regionálních stranických elit ještě více poškodila již dříve otřesenou důvěru členské základny strany k vedoucím funkcionářům krajské a okresní úrovně. Navíc výrazně redukovala počet osob, které byly

schopny vykonávat stranické funkce. Zkušení pracovníci chyběli v ústředí, krajích i okresech. Proto vedení strany od roku 1951 pojalo záměr zastavit neustálé revoluční otřesy a stabilizovat výkon stranické organizační sítě. K tomu bylo třeba zejména odstranit dosavadní nadměrnou fluktuaci regionálních elit, šetřit si vyškolené kádry a zajistit kontinuitu jejich práce. V letech 1952–1956 proto docházelo k výměně vedoucích funkcionářů v regionech jen v ojedinělých nezbytných případech. Do funkcí krajského měřítka se na počátku tohoto období vrátili někteří „staří“ předváleční funkcionáři, řada z nich však byla povýšena do ústředního aparátu. Velkou část krajské elity po roce 1952 proto tvořili příslušníci mladší generace bez předválečných politických zkušeností. Na rozdíl od svých předchůdců z let 1947–1951 však neprosazovali nová revoluční řešení, ale spíše se pokoušeli o udržení a zabezpečení dosažených výsledků revoluce. Na okresní úrovni převzaly řízení strany dokonce namnoze osoby, které neměly téměř žádnou politickou praxi ani z období před únorem 1948. Své postavení proto legitimizovali převážně absolvovanými školeními a schopností efektivně řídit svěřený úsek práce. V tomto stavu byly regionální elity „zakonzervovány“ a staly se dlouhodobou oporou panství KSČ.

Z hlediska složení regionálních elit se periodizace sledovaného období let 1945–1956 jeví značně odlišně než z pohledu centrálně zaměřených politických dějin. Lze identifikovat tři následující nejvýznamnější mezníky: Zaprvé, léto 1945, kdy byla ve svých funkcích nahrazena velká část příslušníků poslední garnitury domácího odboje osobami s předválečnou politickou zkušeností. Zadruhé, přelom let 1946/1947, kdy s určitým zpožděním po parlamentních volbách započal v regionech proces generační obměny vedoucích funkcionářů. A konečně zatřetí, přelom let 1950/1951, kdy kampaň hledání „vnitřních nepřátel“ přerostla v likvidaci podstatné části regionálních elit, přičemž mladá revoluční stalinská generace byla nahrazena osobami různého věku, které spojovalo zaměření na stabilizaci a zefektivnění stranického aparátu.

VÝKON PANSTVÍ A JEHO LEGITIMIZACE

V letech 1945–1948 určovala výkon nastupujícího panství KSČ politická koncepce Národní fronty. Strana jejím prostřednictvím usilovala o legitimizaci svého dominantního postavení uvnitř koaliční vlády. Hlásala proto program, který byl atraktivní nejen pro průmyslový proletariát, ale též pro střední třídy. Hlavním cílem KSČ bylo získat na svou stranu většinu společnosti. Zahájila za tím účelem systematický hromadný nábor nových členů ze všech sociálních vrstev. Umírněnou třídní politiku doplňoval vyhrocený protiněmecký nacionalismus. Koncepce Národní fronty však vznikla v exilu a vedení strany ji proto nezřídka muselo v regionech prosazovat proti vůli tradičních lokálních stranických komunit, které odmítaly přijímat do strany příslušníky

inteligence a rolnictva. Stranickému ústředí v tomto směru pomáhali mnozí předváleční regionální funkcionáři, kteří se dokázali na novou interpretaci komunistické ideologie adaptovat rychleji než příslušníci poslední garnitury domácího odboje. Ze všech typů poválečných stranických elit se však s koncepcí Národní fronty nejvíce identifikovala mladá generace, nastupující do funkcí od roku 1947, jež se v krajích a okresech nezřídka stala nositelem modernizačních snah. Opírala se přitom o pozice v rychle se centralizujícím stranickém aparátu.

Únor 1948 neznamenal zásadní přelom v tom, jak regionální funkcionáři nahlíželi na své poslání. „Brány“ komunistické strany zůstaly prostupné a navíc se otevřely mnohým příslušníkům bývalé opozice. Velká část regionálních elit dál aktivně pomáhala tlumit radikálnější složky uvnitř KSČ. Obávala se zejména toho, že by příliš široké a neregulované formy „očisty“ veřejného života mohly ohrozit popularitu strany. V činnosti příslušníků regionálních elit se tak nadále organickým způsobem prolínaly modernizační ambice s uplatňováním nedemokratických a represivních metod, patrné již v předchozím období. Na jednu stranu funkcionáři neváhali užívat proti politickým konkurentům z jiných partají i z vlastní strany násilné prostředky, na druhou stranu však také zasahovali rázně proti některým tradičním předsudkům, jakými byly projevy rasismu či třídní antagonismus zaměřený vůči středním vrstvám. Za svůj primární úkol totiž stále považovali za každou cenu modernizovat společnost a přesvědčit pro tuto transformaci většinu populace.

Koncept celonárodní komunistické strany byl zásadním způsobem zpochybněn až na podzim 1948, kdy vedení KSČ implementovalo doktrínu o „zostřeném třídním boji“. Toto nové stanovisko bylo sice přijato pod tlakem Sovětského svazu, zároveň však vycházelo vstříc poptávce části členské základny strany, která požadovala radikálnější postup proti příslušníkům bývalé buržoazie a poražené politické opozice. Aniž by se výrazně obměnili vedoucí funkcionáři v regionech, došlo k podstatné změně v jejich pojetí třídní politiky. Stranický aparát začal v následujících letech provádět transformaci společenské struktury nikoli na základě dříve vyžadovaného přesvědčování, ale převážně ekonomickými, administrativními a trestněprávními nátlakovými prostředky. Násilí nyní nesměřovalo jen proti politické konkurenci, ale proti celým sociálním skupinám. Samotnou členskou základnu KSČ postihla třídně motivovaná prověrka. Bylo by však mylné se domnívat, že vykonavatelé těchto nových opatření zásadním způsobem změnili nazírání své činnosti, i nadále chápali své poslání jako civilizační misi. Povinnost přesvědčovat bezpartijní obyvatelstvo o správnosti postupu KSČ ostatně nebyla nikdy oficiálně odvolána, v centru zájmu všech úrovní stranického aparátu ji však zastínilo horečné plnění těžko zvladatelných úkolů, zejména pětiletého hospodářského plánu. Pro osobní přístup k lidem díky tomu mezi náležitými povinnostmi, byrokratickými úkony a vykazovanými čísly nezbyvalo mnoho prostoru.

Kampaň hledání „vnitřních nepřátel“ na přelomu let 1950/1951, během níž došlo k výrazné obměně regionálních elit, neznamovala zásadní mezník ve výkonu panství KSČ v regionech. K výrazným změnám došlo až v roce 1953. Tehdy březnová úmrtí Josifa Vissarionoviče Stalina a Klementa Gottwalda, červnové protesty proti měnové reformě a následná intervence sovětské diplomacie vedly k tomu, že vedení KSČ bylo nuceno přehodnotit dosavadní schémata legitimizace své moci. Došlo zejména ke zmírnění administrativního tlaku na některé sociálně profesní skupiny a za jeden z hlavních cílů politiky strany bylo uznáno zajišťování životní úrovně obyvatelstva. Po vypracování tzv. srpnových tezí tak od léta 1953 došlo v Československu k zahájení první (převážně ekonomické) fáze destalinizace, kterou později v politické rovině doplnil a prohloubil XX. sjezd KSSS v únoru 1956.

Z hlediska analýzy proměn výkonu panství KSČ v regionech tedy vystávají dva hlavní mezníky: Zaprvé, podzim 1948, kdy přijetím nové třídní politiky byla opuštěna dosavadní koncepce Národní fronty a kdy bylo zahájeno období stalinismu. Zadruhé, léto 1953, kdy revizí dosavadních metod stabilizace státně socialistického režimu postoupila KSČ do poststalinistického období. Popřípadě jaro 1956, kdy byl probíhající proces destalinizace rozšířen do oficiální politické polohy XX. sjezdem KSSS. Je ovšem třeba upozornit, že tato periodizace forem výkonu panství se překrývá jen velmi volně s výše uvedenými mezníky vývoje složení stranických regionálních elit. Například období stalinismu by z pohledu výkonu panství bylo třeba ohraničit podzimem 1948 a létem 1953, z pohledu struktury regionálních elit by však byly adekvátní spíše roky 1947–1951. Změny výkonu panství v regionech totiž nevycházely pouze z personálního obsazení funkcí, ale též z širšího společensko-politického kontextu.

Některé aspekty výkonu panství navíc čerpaly svoji dynamiku ze zcela specifických procesů. Například fenomén drobné korupce postupoval regionálními patry komunistické strany od samého počátku v květnu 1945. Měl dokonce zcela nezastupitelnou roli při tvorbě lokálních klientelistických sítí, ze kterých se stranická organizační síť postupně utvářela. Korupce pak zůstala stálým rysem vnitrostranického života po celé sledované období. Výraznějším způsobem se projevovala v situacích zvýšené společenské a právní nestability, zejména v prvních měsících po osvobození v roce 1945 a v roce 1948. Vhodné podmínky pro ni vytvářel přídělový systém zásobování obyvatelstva, přetrvávající až do června 1953, a četné konfiskace majetků prováděné v poválečném a pounorovém období. Přestože drobné korupční praktiky a poskytování neoprávněných výhod byly v řadách regionálních elit zcela běžné, mimořádné hospodářské poměry zároveň způsobovaly vysokou citlivost členské základny strany vůči takovému podvodnému jednání. Z toho důvodu nedovolené obohacování nezřídka vedlo k disciplinárnímu postihu či se dokonce stalo příčinou konce kariéry přistiženého funkcionáře.

Dalším efektivním nástrojem utváření regionálních klientelistických sítí byla minulost a její interpretace. Zejména společná odbojová činnost či společný pobyt v koncentračních táborech představovaly prostředí, ve kterém docházelo k nebývale intenzivní socializaci jednotlivých aktérů. Z těchto osobních vazeb pak bylo možné politicky těžit po celá desetiletí. Skutečné i smyšlené minulé zásluhy navíc představovaly po válce jeden z hlavních legitimizačních nástrojů, které stranické elity užívaly. Právě proto se však zároveň interpretace minulých událostí mnohdy stávaly uvnitř strany předmětem ostrých sporů. Disciplinární komise KSČ se zabývaly podezřeními z nečestného či zbabělého jednání za okupace ještě dlouho poté, co oficiální retribuční odezvěla. Mnohdy šlo přitom o obvinění vzájemná a pro poraženou stranu sporu většinou znamenala konec kariéry. Nařčení ze zatajení závadných údajů o minulosti v kádrových materiálech bylo nejjednodušším prostředkem k politické likvidaci protivníků.

Důležitým aspektem výkonu funkcí v letech 1945–1956 byla též dobová kritéria tzv. stranické morálky, která tvořila závazné modely očekávaného jednání. Funkcionáři byli například povinni přijmout jakoukoli funkci, kterou jim strana svěřila. Pokud o ni z nějakého důvodu nestáli, museli podstupovat složité slovní hry, aby nepřímým způsobem zvrátili stranické rozhodnutí. Zároveň museli žít spořádaným rodinným životem a mít průhledné majetkové poměry. Tyto podmínky byly běžně porušovány, i když v případě odhalení nemanželského poměru či nelegálního obohacování hrozily usvědčeným funkcionářům závažné kariérní komplikace.

VNITROSTRANICKÁ KOMUNIKACE

Komunistická strana měla v letech 1945–1946 značně decentralizovanou organizační strukturu, která se v regionech opírala o různé místní sociální sítě utvořené v meziválečném či válečném období. Tyto skupiny disponovaly díky pozicím v národních výborech samostatným mocenským zázemím a vůči ústředí mohly v řadě otázek zpočátku postupovat poměrně autonomně. Nejvlivnějším funkcionářem v regionech zpravidla byl předseda krajské či okresní organizace, který zároveň často zastával roli vůdce komunistické frakce v příslušném okresním národním výboru. Tyto lokální klientelistické sítě umožnily straně nebývale rychlou organizační expanzi. Postupně pak docházelo k jejich provázání se zájmovými skupinami v ústředí. Stranická organizace tak byla od počátku vybudována na principu osobních vazeb a tento základní rys svého fungování si uchovala po celé zkoumané období let 1945–1956.

Paralelně s ustavením volených orgánů KSČ vznikala v regionech rovněž profesionální stranický aparát. Ten původně zastával roli pomocného tech-

nického zázemí, rychle se však rozrůstal a centralizoval se rychleji než volené stranické orgány. Důležitým milníkem v tomto procesu byla příprava parlamentních voleb v květnu 1946. Během předvolební kampaně totiž došlo k celkové aktivizaci členské základny a k výraznému navýšení počtu placených zaměstnanců strany. V průběhu povolebních vyjednávání o novém složení národních výborů navíc v řadě regionů došlo k oslabení pozic dosavadních představitelů regionální komunistické elity. Od roku 1947 pak tento proces byrokratizace dosáhl takového stupně, že se krajské a okresní sekretariáty staly nejvlivnějšími řídicími orgány v regionech. V čele sekretariátu stál politický tajemník, později titulovaný jako vedoucí tajemník. Již před únorem 1948 se tak vytvořila celostátní hierarchicky členěná struktura, zasahující do všech resortů veřejného života a všech regionů, o kterou se později mohlo opřít nastupující panství komunistické strany.

Tento byrokratický aparát však personálně do značné míry navazoval na předešlé regionální a především celostátní klientelistické sítě, jeho vnitřní komunikace se proto neřídila pouze úředními pravidly, ale též osobními vazbami. Uvnitř strany navíc nadále hrály významnou odstředivou roli silné tradiční regionální stranické komunity, které se bránily nadměrným centralizačním tlakům a dokázaly nezřídka prostřednictvím stranických komunikačních kanálů prosazovat své autonomní záměry. V letech 1946–1948 proto v regionech docházelo k četným konfliktům mezi místní členskou základnou a zvenčí dosazenými funkcionáři. Předmětem sporů se stávaly zejména kádrové otázky, například sestavování kandidátních listin do poslanecké sněmovny a národních výborů. V letech 1949–1951 na tyto spory navíc plynule navázalo aktivní angažmá lokálních komunistů při sesazování a kriminalizaci regionálních stranických elit v rámci politických procesů.

Existoval však ještě další důvod, proč komunikace uvnitř KSČ nebyla ryze jednosměrná. Početná členská základna utvořená v letech 1945–1948 se rekrutovala z mnoha různých sociálních skupin. Mezi komunisty a bezpartijním obyvatelstvem tudíž nikdy neexistovala zcela nepropustná hranice, protože komunisté sdíleli množství sociálních zájmů s okolní společností. Vedení KSČ tak sice užívalo stranickou strukturu ke koordinaci a konkretizaci své politiky ve všech regionech a společenských milieuech, zároveň se tím však otevírala možnost pro různé zájmové skupiny, aby pro sebe participací na vnitrostranickém komunikačním procesu vyjednávali co nejvýhodnější podmínky. Jiné oficiální komunikační nástroje srovnatelného významu ostatně po únoru 1948 neexistovaly.

Podíl na vnitrostranické diskusi přinášel jejím účastníkům výrazné výhody, zároveň však museli přistoupit na pravidla tohoto specifického prostředí. Diskuse probíhala prostřednictvím jazyka oficiální ideologie, kterým byla zároveň tematicky limitována. Vnitrostranická debata tedy byla už ze své podstaty loajální ke státně socialistickému zřízení. Zároveň však umož-

ňovala v dílčích otázkách provádět poměrně razantní kritiku, protože aktivní zapojení do neustálého procesu vzájemné kritiky a sebekritiky tvořilo jednu ze základních povinností každého komunisty. V některých extrémních případech sloužily dokonce stranické schůze k vyjadřování hromadných protestů. Nejvýznamnějším případem takových komunikativních praktik, při nichž členská základna spojená sociálními zájmy s bezpartijní populací protestovala prostřednictvím stranických komunikačních kanálů, byly události spojené s měnovou reformou v červnu 1953.

Obě velké vnitrostranické diskuse poststalinského období, tedy spory o měnovou reformu a XX. sjezd KSSS, zároveň jasně ukázaly, že komunisté vnímali své členství ve straně jako přednostní nárok na informace. Dožadovali se, aby byli informováni o důležitých opatřeních dříve než bezpartijní společnost a aby alespoň ve formální rovině bylo uznáno jejich právo dodatečně schvalovat přijatá usnesení. Ospravedlňovali tyto nároky svou nezastupitelnou rolí při prosazování stranické linie ve společnosti a v případech nedodržení výše uvedených zásad neváhali protestovat prostřednictvím bojkotu stranických propagačních kampaní. Nejvážnější krize důvěry uvnitř KSČ proto zpravidla vycházely z toho, že vedení strany nedostatečně, či dokonce nepravdivě informovalo členskou základnu.

Zároveň si komunisté po vnitrostranických čistkách v letech 1950–1951 a po měnové reformě v červnu 1953 začali uvědomovat, že samotné členství ve straně není dostatečnou ochranou před revolučními postihy. Z toho důvodu členská základna i funkcionáři strany začali vyžadovat předvídatelnější právní prostředí a stabilnější výkon stranických a státních aparátů. Jedině tímto způsobem totiž mohli zajistit skutečné naplnění svých nárokovaných privilegií.

Z hlediska vývoje vnitrostranické komunikace jsou tedy patrné tři zásadní mezníky: Prvním je přelom let 1946/1947, kdy decentralizované regionální sociální sítě začaly podléhat centralizovanému stranickému aparátu. Druhý představuje rok 1951, kdy v regionech vyvrcholila vlna konfliktů mezi členskou základnou a stranickými elitami, táhnoucí se již od roku 1946. Třetí mezník nastal v červnu 1953, kdy si členská základna komunistické strany doposud nejotevřenější formou nárokovala dodržování svých privilegií a vytvoření dostatečně stabilního prostředí pro jejich nerušenou realizaci.

SEZNAM ZKRATEK

a. č.	archivní číslo
a. j.	archivní jednotka
AMO	Archiv města Ostravy
ABS	Archiv bezpečnostních složek
AMP	Archiv města Plzně
APS	Archiv Poslanecké sněmovny
AÚSD	Archiv Ústavu pro soudobé dějiny
AV NF	akční výbory Národní fronty
AV ČR	Akademie věd České republiky
AZKG	Automobilové závody Klementa Gottwalda (dříve Auto-Praga)
AZNP	Automobilové závody, národní podnik
BOV KSČ	byro okresního výboru KSČ
CDK	Centrum pro studium demokracie a kultury
ČKD	Českomoravská-Kolben-Daněk
ČNR	Česká národní rada
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSTV	Československý svaz tělesné výchovy a sportu
ed.	editoři
f.	fond
HÚ	Historický ústav
inv. č.	inventurní číslo
k.	karton, krabice
KAV NF	krajský akční výbor Národní fronty
KNV	krajský národní výbor
KOR	krajská odborová rada
KSČ / K. S. č.	Komunistická strana Československa
KSK	komise stranické kontroly
KV	krajský výbor
KV KSČ / KV-KSČ	krajský výbor KSČ
KV StB	krajské velitelství StB
MAV NF	místní akční výbor Národní fronty
MěV KSČ / MV KSČ	městský výbor KSČ
NA	Národní archiv
NF	Národní fronta
NLN	Nakladatelství Lidové noviny
NS	Národní shromáždění
OAV NF	okresní akční výbor Národní fronty
ONV	okresní národní výbor
OV	okresní výbor
OV KSČ / O.V.KSČ, OV-KSČ	okresní výbor KSČ
PKV KSČ	předsednictvo krajského výboru KSČ
POV KSČ	předsednictvo okresního výboru KSČ
PPO	oddělení pro průmysl, peněžnictví, obchod